

Geschiedenis van een hengst

Geachte redactie,

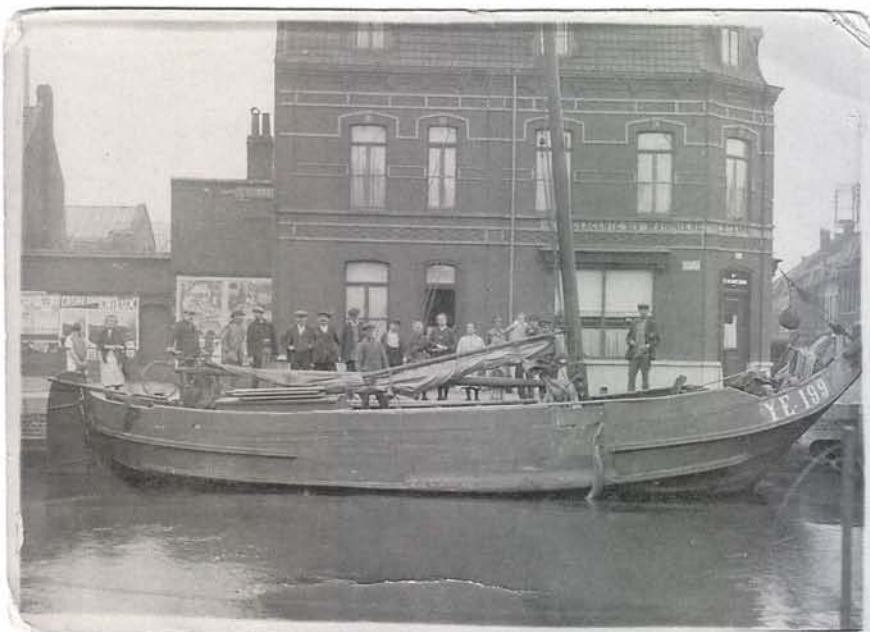
In de Bokkepoet van september 2014 verscheen er op de middenpagina een mooie foto van de eerste reünie van de Landelijke Vereniging tot Behoud van het Zeilend Bedrijfsvaartuig in 1974. Tot onze vreugde ontdekten wij links op de foto onze hengst *D'n Bruinen*, die toen waarschijnlijk *Zeehond* heette. De geschiedenis van het schip is ons deels bekend maar er zijn toch nog enige hiaten. Waarom was het schip 1917-1919 in Harlingen? Was het schip in 1974 nog eigendom van Frans Eisenloeffel? Die heb ik zo'n tien jaar geleden nog in Frankrijk gesproken maar hij herinnerde zich niet veel. Of was het al van John Bos? Wie heeft er nog met die mensen gevaren? Periode 1958-1960: een drijvende vakantiewoning op de Vinkeveense Plassen: geen enkele informatie.

Hierbij de geschiedenis van het schip voor zover het ons nu bekend is. Deze tekst gebruiken we vaak om wat uitleg te geven wanneer we met een groepje gaan varen.

Misschien kunnen lezers ons verder helpen. Oude foto's zijn ook welkom. Alvast dank.

Franke Lok

Hengst *D'n Bruinen* of *Zeehond* tijdens de eerste reünie van de landelijke vereniging tot behoud van het zeilend bedrijfsvaartuig 'Het Varend Museumschip' in 1974 Foto Peter Jansen (uitsnede)

Het schip deed ooit een wekelijks dienst van Yerseke naar Roubaix in Frankrijk. Voor de Fransen waren mosselen een goedkope delicatessen. In het stammet 'A la Descente des Mariniers' konden de schipper en zijn knecht terecht voor een smakelijke hap, eindelijk eens geen mosselen! Zij vertrokken op maandag en probeerden ten laatste op zaterdag terug te zijn want op zondag mocht er niet gevaren worden
Archief de Rooij

De hengst is een scheepstype dat zich vorige eeuwen langs de linker Scheldeoever ontwikkelde, in het Belgische Oost-Vlaanderen en in Zeeuws-Vlaanderen tot aan de Braakman. Een typisch Vlaams schip dus en niet Zeeuws zoals vaak wordt beweerd.

Vissers uit Zeeland noemden een hengst wel 'een schip van de katholieken'. Oorspronkelijk waren ze niet zo groot, zo'n meter of zes, en ze waren afgestemd op het varen op de Schelde en alle krekens die er bij hoorden. Stoere scheepjes, geschikt voor vracht en visserij, maar ze kwamen niet op zee. In de loop der tijd werden er steeds grotere hengsten gebouwd en werden ze meer en meer voor de visserij ingezet. Vanaf de jaren 1900 begonnen de hengsten en hun werven op de Schelde in Vlaanderen te verdwijnen door vervuiling en dichtslibben van de krekens. Ze verhuisden vaak naar Zeeuws-Vlaanderen aan de Westerschelde.

De Vijf Gebroeders, *Vrouw Cornelia*, *Zeehond*, *D'n Bruinen*. Ja, deze hengst heeft verschillende namen gehad. Het schip werd in 1902 in De Paal (Zeeuws-Vlaanderen) door Alphonsius Verras gebouwd in opdracht van ene

Victor Wijne afkomstig uit Philipine, toen de 'mosselhoofdstad van Europa'. Visserijnummer: PI77. Tien jaar later werd er een 12 pk Kromhout in gebouwd, niet voor de voortstuwing maar om de netten binnen te halen. Daarbij werd het schip ook verlengd van 12,50 tot 13,50 meter.

In 1917 verhuisde Wijne er een paar jaar mee naar Harlingen: HA51. Dit beviel blijkbaar niet, want in 1919 werd het schip verkocht naar Yerseke: YE199. Eerst werd het omgedoopt tot *Vrouw Cornelia*, maar later kreeg het weer de oorspronkelijke naam. Het was de periode dat ook langs de Westerschelde de krekens begonnen dicht te slibben; het vissen werd er ook steeds moeilijker vanwege de steeds sneller varende zeeschepen. In die periode was Yerseke in opkomst.

De nieuwe eigenaar, Willem de Rooij, gebruikte de hengst om mosselen naar België te varen en te verkopen. Het waren verre tochten, meestal van een week. Vertrek op maandag, terug op zaterdag, op zondag werd niet gevaren. De tochten gingen vooral naar Brussel maar ook zelfs naar Roubaix in Frankrijk.

In de haven van Philippine. Het schip met de hoge mast en de eigenaarsvlag van de eerste eigenaar Wijne. De 'B-vlag' was in die tijd nog verplicht op de Schelde wanneer men niet zeilde maar op de motor voer. En men vergat wel eens om de vlag binnen te halen Archief Frank Wijne

Retourvrachten waren er niet maar de Rooij heeft eens een ijscokarretje in Brussel gekocht en die in het ruim naar Yerseke meegenomen. Zijn vrouw had er een kruidenierszaakje en had toen veel bekijks. Ijsjes hadden ze er nog nooit gegeten!

In het begin van de oorlog heeft de Rooij eens een Engelse piloot naar België gesmokkeld. Die werd aan de grens, voordat het douanebootje kwam, in het neergelaten grootzeil gerold. Aan het eind van de oorlogsjaren is de motor eruit gehaald en verstoppt en werd het schip in een diepe kreek tot zinken gebracht om confiscatie te voorkomen.

Kort na de oorlog, en dus na de hongervinter, mochten de schepen maar een beperkt tonnage mosselen naar België uitvoeren. De oplossing: een valse vloer in het schip waaronder natuurlijk ook mosselen werden verstoppt. De peilstok ging echter maar tot de valse vloer.

In 1958 is het schip uitgeschreven uit de visserij. En een geluk: niet gesloopt. Het kon verkocht worden aan ene P. Doornbos uit Amsterdam. Doornbos was zelfs niet geïnteresseerd in de motor want hij wilde het schip gebruiken als drijvende vakantiewoning aan een eilandje op de Vinkeveense Plassen. De motor mocht

De Rooij er dus nog uit halen voor de reserveonderdelen, want zijn nieuwe schip had een gelijkaardige motor. Het was niet verheffend, maar het feit dat een particulier een oud vissersschip kocht was vaak, en dus ook hier, de redding van het schip.

In 1960 zag de legendarische Frans Eisenloeffel de hengst liggen met een bordje 'te koop'. Hij kocht het schip en liet het opknappen bij Roosjen in Urk en bij Bultjer in Ditzum. Weer een tuig en zwaarden er op. Verder onderhoud gebeurde door studenten die er dan in ruil eens mee mochten varen. Wanneer Eisenloeffel niet op zee was ging hij met de familie naar de Wadden, meestal naar Vlieland. Of het schip toen al *Zeehond* heette is niet bekend.

In 1975 werd het schip verkocht aan tandarts John Bos. Enkhuizen was de thuishaven en er werd een andere roef op gebouwd. Bos heeft er diverse tochten mee gedaan, ook op zee. In die jaren was ik eens met mijn replica hengst in Enkhuizen. Ik vond die *Zeehond* toen eigenlijk een erg lelijk schip ...

In 1987 is de *Zeehond* dan verkocht aan Jos Broekaart. Die woonde in een dorpje met de toepasselijke naam

De hengst, gerestaureerd naar de originele vissermanuitvoering, in haar element op de Oosterschelde Foto Els Van Hoof

Hengstdijk, vlak bij De Paal, de plaats waar het schip 85 jaar eerder gebouwd werd. De nieuwe naam werd *D'n Bruinen* en Jos begon met het terugbrengen in de oorspronkelijke vissermanuitvoering. Een drukke baan en de zwakke gezondheid van zijn vrouw dwongen hem echter het schip te verkopen.

In 1999 kwam *D'n Bruinen* zo in het bezit van de Belgische behoudsstichting Tolerant. In 2003-2006 volgde een volledige restauratie. Sindsdien wordt het schip ingezet voor dagtochten in Vlaanderen en Zeeland en voor onder andere de cursus 'varen met platbodems'. Vele honderden mensen hebben al van een tochtje mogen genieten. De thuishaven is nu Rupelmonde, stroomopwaarts van Antwerpen, waar vroeger vele hengsten met hun lading mosselen passeerden. Dan ging de 'bellemán' het dorp rond en riep: 'De hengst is er.' De kinderen werden dan door hun moeders met een emmertje naar het schip gezonden om een maaltje mosselen te kopen. Van de honderden hengsten zijn er nu nog vijf over. Eén van die schepen, de *Pegasus*, is in een dusdanige slechte staat dat we er nu te Rupelmonde een replica van bouwen.

Franke Lok is voorzitter van behoudsstichting Tolerant. Meer informatie: www.tolerant.be of frankelok2@gmail.com